

jesítette ki, aki nem csupán az egyik regényírója és politikai gondolkodója a múlt századi magyar liberalizmusnak, hanem az a művelődési miniszter is, aki 1848-ban az első független magyar kormány tagja volt, majd 1867-ben az osztrák–magyar kiegyezés után az újra megalakult magyar kormányban elvállalta ugyanennek a tárcának a vezetését. Eszményeit merete és akarta megvalósítani egy történelmi vákuumban is. 1948, a kommunista hatalomátvétel, és azután 1956 után újra igen hosszú vákuum következett. Az egész magyar művelődés és vele a nemzet jövője omolhatott volna össze olyan elszánt feladatvállalók nélkül, akik egész életüket annak szentelték, hogy egyéni teljesítményben, valamint működő intézményrendszerben és az utánpótlás biztosításában megtalálják azt az ellenszert, amellyel átvészélhető a hosszúra nyúlt és beláthatatlan történelmi szünet. Ilyen feladatvállalás egész embert, egész életet követelt. Klaniczay Tibor meghozta ezt az életáldozatot.

Nekünk, tanítványainak, követőinek az a feladatunk, hogy működtessük azokat az intézményeket, amelyeket létrehozott és fenntartott – az Irodalomtudományi Intézetet és a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaságot –, és semmilyen nehézség ne tántorítson bennünket az általa kezdeményezett hatalmas szövegkiadási és elemző munkák folytatásától. Valamennyien úgy érezzük, hogy továbbra is néz bennünket, korholva és – reméljük – néha dicsérve, mint ahogyan kedvenc írója, Zrínyi érezte ezt azokról a régi magyarokról, akik őt a múlt mennyországának nézőteréről szemlélik.

Szörényi László

Megemlékezés Jenei Ferencről, újratemetésekor Győr, 1998. június 20.

Győr szülőttének, Jenei Ferencnek, aki ma testi porában is visszatér szülőföldjére, szellemét, lelkét egész élete során elválaszthatatlan kötelékek kapcsolták a szerette hazához. Úgy érezhetett szülővárosa iránt, mint a 17. század elejének nagy katolikus költője, Nyéki Vörös Mátyás győri kanonok, aki még a győri káptalan bordézsmá-könyvében is alkalmat talált rá, hogy az „Istennek chudaya, s hatalmas munkaya meg vidamult erős Gyeor” iránti szeretetét kifejezze. Közismert, hogy Jenei Ferenc korai írásai győri tudományos és közéleti fórumokon, a Győri Városi Közkönyvtár Évkönyvében és az évekig általa szerkesztett Győri Szemlében jelentek meg; ismeretes, hogy kevéssel halála előtt látott napvilágot a Győr 16–17. századi művelődését szintézisbe állító tanulmánya a győri *Várostörténeti tanulmányok* gyűjteményes kötetében; s jól tudjuk azt is, hogy a pálya két végpontja közötti időben is a régi évszázadok nyugat-dunántúli kultúrájának eseményeivel és jeles személyiségeivel foglalkozott a legnagyobb szeretettel. Tanulmányt szentelt a középkori győri irodalmi műveltség nyomainak éppúgy, mint a győri Streibig-nyomda kiadványainak, Monoszlói András veszprémi püspök a győri székesegyházi könyvtárba került könyveinek, Lépes Bálint nyitrai vagy Naprágyi Demeter győri püspök könyvtárának, győri Mária-imádságokat ismertetett; Hajnal Mátyás, Lépes

Bálint, Kopcsányi Márton, Nyéki Vörös Mátyás, Ferenczffy Lőrinc sok fontos tanulmányának voltak főszereplői.

Budapestre kerülése után Jenei Ferenc 1957. január 15-től 1963. február 28-ig, valamivel több mint hat évig volt a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének munkatársa, majd a Petőfi Irodalmi Múzeumban dolgozott tovább. Az Irodalomtudományi Intézet elevenen számon tartja Jenei Ferencnek a budai Ménesi úton töltött esztendeit. Jelentős munkát végzett az idő alatt: Nyéki Vörös Mátyás összes költői műveit rendezte sajtó alá a Régi Magyar Költők Tára 17. századi sorozata számára. Kritikai kiadása e sorozat 2. kötetében, 1962-ben látott napvilágot.

Az Irodalomtörténeti Közleményekben Jenei Ferenc 1935-ben publikált először; első tanulmányában mindjárt a régi magyar irodalom három nagy fontosságú szerzőjének, Balassi Bálintnak, Rimay Jánosnak és Beniczky Péternek könyvészetét gyarapította új adatokkal. A cikk megjelenésében nyilván szerepe lehetett, hogy az ItK szerkesztője 1914 és 1939 között az a Császár Elemér volt, akinél Jenei 1929-ben megvédte *A világi irodalmi műfajok kézíratos énekeskönyveinkben* c. doktori értekezését a budapesti bölcsészkaron. Az ItK-közlemények azonban professzora halála után is folytatódtak: 1944-ben ismeretlen Amade-nyomatványokat mutatott be, a háború után egyre sokasodó és sűrűsödő írásaiban pedig Dávid Ferenc és Heltai Gáspár ismeretlen munkáit (1953), Vásárhelyi Gergely Kempis-fordítását (1961), Petkó Zsigmond (1963) és Naprágyi Demeter (1965) munkásságát, a Balassi-hagyaték kérdését (1966) tárgyalta, értekezett a *Szigeti veszedelem* szövegéről (1959) és ismeretlen Zrínyi-levelet is közzétett (1968), Beniczky Péter és a pietista költőné Petrőczy Kata Szidónia kapcsán a manierizmus sajátosságait mutatta be (1970). Az ItK-ban megjelent utolsó írásában, 1971-ben, kevéssel halála előtt Rimay János ifjú éveiről, Balassival való ismeretségéről állított össze minden korábbiánál teljesebb adatsort. A szerkesztőség és a szerkesztőbizottság nevében mondhatom: büszkék vagyunk arra, hogy a 16–17. századi irodalom ilyen alapos ismerője 36 éven át volt folyóiratunk termékeny tanulmányírója, adatközlője, recenzense, munkatársa.

Jenei Ferenc akkor volt igazán elemében, ha ismeretlen levéltári források, évszázadok óta olvasatlanul heverő dokumentumok szövegét tehette közzé, és azok felhasználásával egy-egy alkotó pályaképét a korábban ismerthez képest részben átrajzoló vagy általában világosabban látó következtetésekre juthatott. Érdekeltek a régi szerzők mindennapi életviszonyai is: azok a levelek, amelyek mecénásukhoz, patrónusukhoz való viszonyukat fedik fel, a műveik megjelentetése érdekében és a nyomtatás közben végzett tevékenységükről adnak beszámolót.

Legkedveltebb témáiról és megközelítési módjairól bizvást elmondható, hogy a legújabb irodalomtudományi kutatásnak is homlokterében állanak. A csaknem egész életművét uraló korszak, a magyar irodalomban a manierizusból a barokkba való átmenet időszaka, ma is a legnagyobb érdeklődést kiváltó és a legkülönbözőbb módszerekkel vizsgált kutatási területek közé tartozik; az íróknak a műve technikai kivitelezésébe bekapcsolódó szakemberekkel, valamint műve közönségével fennálló kapcsolatrendszere, az e közönség elvárásainak figyelembevételével kialakuló szövegformálási módzatok vizsgálata pedig az irodalomszociológiai megközelítések különféle módjainak erős fatörzsévé

vastagodott, és mint a legígéretesebb irodalomtörténeti szemléletmódok egyike nyert széles körű elismerést a hazai kutatásban. De persze az volna a jó, ha a mára már reflektáltabbá, kidolgozottabbá vált elméleti érdeklődés a Jenei Ferenc által magabiztosan mozgató ismeretanyag bőségével, a forrásokhoz való bensőséges viszonyával párosulhatna. Szövegismeretére, főlényes forráskezelésére épp az elmúlt évben lett volna nagy szükségünk: ha beszélhettünk vele, ha a tanácsát kérhetnénk, bizonyára nem tettük volna közre folyóiratunk egyik tavalyi számában egy – különben nagyon tehetséges és felkészült – fiatal kutató felfedezését, aki megtalálta Rimay Jánosnak 1612-ben Batthyány Ferenchez írott, kiadatlanak hitt levelét. Ma már tudjuk, hogy ez a levél sem volt kiadatlan: éppen Jenei Ferenc publikálta azt még 1960-ban, amikor művelődéstörténeti szempontból nevezetes leveleket talált a Batthyány-levéltárban.

Az Irodalomtudományi Intézet és annak akkori nagy tekintélyű tudományos vezetője, Klaniczay Tibor felismerte azt a hatalmas értéket, amit Jenei Ferenc gyűjtései jelentenek, tudta, hogy ha nem sikerül kellőképpen széles körben megismertetni az új adatokat és szövegeket a szakmai közvéleménnyel, akkor – amint az iménti példa világosan mutatja – sok zavart, tévedést kockáztat meg az irodalomtörténeti kutatás. Ez a felismerés magyarázta, hogy amikor Jenei Ferenc halálával az évek óta nagy energiával és sok szeretettel végzett, 16–17. századi levelezésanyagot magában foglaló gyűjtése lezáratlan maradt, Klaniczay gondoskodott arról, hogy a forrásgyűjteményt egy fiatal kutató vegye gondjába és rendezze sajtó alá. Így jelenhetett meg 1981-ben a *Literátor-politikusok levelei Jenei Ferenc gyűjtéséből (1566–1623)* c. kötet Jankovics József gondozásában.

Nyéki Vörös Mátyás, a Jenei Ferenc szövegkiadásában új életre hozott barokk költő, amikor versbe foglalta Test és Lélek *Dialogusát*, azzal kezdte a kegyes olvasóhoz címzett ajánlást, hogy megemlékezett egy „nagy munka teheteo Aegiptombeli Istenfélő, és szegények szereteo, régi szent Atyáról”, aki „mindennap az tenger mellett, köueket szedett, és rakásban horduán, esztendőnként az szegény betegeknek nyugodalmokra abbol valami kis hazachkakat epített”. Éppen így hordta össze apró kavicsokból: az irodalomtörténeti adatokat rejtő kéziratok aprólékos átböngészéséből, gyakorlott paleográfust is próbára tevő kibetűzésükből, nagy erudíciót és sok leleményt kívánó értelmezésükből – fáradságos, de mindig kedvvel és szeretettel végzett gyűjtőgető munkával – a régi irodalom értésének, összefüggései meglátásának szilárd falait a „nagy munka tehető” Jenei Ferenc. Valamennyiünk javára dolgozott; halálával és szeretettel tisztelgünk emléke előtt.

Kecskeméti Gábor